

Озарбойжон халқи

Озарбойжон халқи – Кавказ минтакасининг жанубий кисмида асосан Озарбойжон Республикаси ва Эроннинг шимолий худудларида яшовчи туркий халқдир. Улар ўзини озарбойжонлар деб атайдилар ва озарбойжон тилида сўзлашадилар. Озарбойжонлар туркий тиллар оиласига мансуб бўлиб, уларнинг тили огуз гурухига киради.

Этник келиб чиқиши ва тарихи

Озарбойжон халқи этногенези жуда кўп киррали бўлиб, турли замонларда Кавказда ва

унга якин худудларда яшаган туркий, ирон, кавказ ва бошка халклар билан узок муддатли маданий ва генетик алокалар натижасида шаклланган. Кадимги замонларда бу худудда манна, мидия, албания каби давлатлар бўлган. VII асрдан бошлаб араблар худудни забт этиб, ислом дини таркалди. Кейинги асрларда селжуклар, могуллар, сафавийлар, качорлар ва руслар хукмронлигида бўлган.

Озарбойжон халки озодлик учун курашларда ҳам фаол иштирок этган. XX аср бошларида мустакил Озарбойжон Демократик Республикаси (1918–1920) тузилган, кейин эса Совет Иттифоки таркибига кирган. 1991 йили мамлакат мустакиллигини қайта тиклади.

Маданияти ва анъаналари

Озарбойжон халки бой маданий меросга эга. Озарбойжон халк огзаки ижоди, фолклори, ашула ва рақслари, миллий хунарандчилиги (гилам тўқиш, заргарлик), меъморлиги жахон маданиятида муҳим ўрин тутди. Маъшхур озарбойжон мусика анъаналари орасида мугом санъати алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, у ЮНЕСКОнинг но моддий маданий мерос рўйхатида киритилган.

Дини ва урф-одатлари

Аксарият озарбойжонлар мусулмонлар бўлиб, уларнинг катта қисми шиалар мазҳабида мансубдир. Шу билан бирга суннийлар ҳам мавжуд. Урф-одатлари исломий анъаналар ва маҳаллий кадимий урф-одатларни уйғунлаштирган. Наврўз, Рамазон ва Курбон хайитлари, ҳамда маҳаллий байрамлар кенг нишонланади.

Хозирги ахволи ва тарқалиши

Бугунги кунда озарбойжонлар асосан Озарбойжон Республикасида (10 миллиондан ортиқ киши) ва Эронда (турли ҳисобларга кўра 15-25 миллионгача) яшайдилар. Шунингдек, Россия, Гуржистон, Туркия ва Марказий Осиё давлатларида ҳам катта диаспоралари мавжуд.

Озарбойжон халки ўзининг бой тарихи, маданий мероси ва мустақиллик йўлидаги кураши билан дунё халқлари орасида ўзига хос ўрин эгаллайди. Уларнинг миллий ўзлигини сақлаш ва ривожлантириш борасидаги ҳаракатлари бугунги кунда ҳам давом этмокда.

Эронда яшайдиган озарбойжонлар – мамлакатдаги энг йирик этник гуруҳлардан бири ҳисобланади. Улар асосан Эроннинг шимолий ва шимолий–ғарбий вилоятларида тўпланиб яшайдилар. Қуйида бу ҳақда илмий маълумотларни келтираман:

Тарқалиши

Эрондаги озарбойжонлар асосан қуйидаги худудларда яшайдилар:

- Шарқий Озарбойжон вилояти (маркази Тебриз шаҳри)
- Ғарбий Озарбойжон вилояти
- Ардабил вилояти
- Занжан вилояти
- Хамадон вилоятининг айрим қисми

- Кизилбошлар ва озарбойжонлар кисман Казвин, Гилон ва Курдистон вилоятларида хам учрайди

Сони

Эронда озарбойжонлар сони хакида аник расмий маълумотлар йўк, чунки Эронда миллий мансубликка оид ахоли статистикаси расман ўтказилмайди. Лекин турли халқаро ва маҳаллий тадқиқотчиларнинг баҳолашича, Эрондаги озарбойжонлар сони тахминан 15 миллиондан 25 миллионгача етиши мумкин.

Тили ва маданияти

Эрондаги озарбойжонлар озарбойжон тилининг огуз гурухига мансуб шевасида сўзлашадилар. Уларнинг тили туркий тиллар оиласига киради. Шу билан бирга, улар форс тилини хам яхши билишади, чунки Эронда расмий тил форс тили ҳисобланади.

Дини

Эрон озарбойжонлари асосан шиалар мазҳабига мансуб мусулмонлардир. Улар Эрондаги шиалик маданияти ва диний ҳаётининг ажралмас қисми ҳисобланадилар.

Иқтисодий ва сиёсий аҳамияти

Эрон озарбойжонлари мамлакат иқтисодиётида муҳим роль ўйнайди. Улар саноат, савдо, қишлоқ хўжалиги ва илмий соҳаларда фаол иштирок этадилар. Тебриз шаҳри ва бошқа йирик марказлар Эрон иқтисодиётида стратегик аҳамиятга эга.

Абу Муслим